

zintegrowany model prozatrudnieniowy i kładły nacisk na politykę pełnego zatrudnienia.

W Polsce z chwilą zapoczątkowania procesu transformacji systemowej, ujawniła się dominująca pozycja podejścia do spraw walki z bezrobociem niemal wyłącznie za pomocą programów rynku pracy. W latach 1993 – 1999 liczba pracujących w gospodarce narodowej wzrosła o 7,3 %, podczas gdy PKB zwiększył się w tym czasie o 38,6%¹. Uznać to należy za przejaw bezzatrudnieniowego wzrostu gospodarczego.

УДК 338.242

Аспір. О.М. Ліпич – Львівська КА

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Представлена методика оцінки ефективності використання виробничо-ресурсного потенціалу підприємства. Визначаються основні показники визначення рівня ефективності функціонування виробничо-ресурсного потенціалу.

Doctorate O.M. Lypych – Commercial Academy of Lviv

Assessment methods of the enterprise productive-resource potential usage

Assessment methods of the enterprise productive-resource potential usage are formed. Main indices of efficiency level determination of the productive and resource potential functioning are shown.

Одним із методів оцінки формування і відтворення виробничо-ресурсного потенціалу є використання показників ресурсної ефективності, які характеризують затрати ресурсів у виробничій системі для досягнення одиниці того чи іншого виду економічного ефекту – приросту продукції, прибутку, економії від зниження собівартості продукції. Використання цих показників сумісно з існуючою системою оцінки ефективності технічного розвитку виробничих систем дозволить більш комплексно визначати ефективність впровадження заходів науково-технічного прогресу і, відповідно, більш обґрунтовано формувати технічну політику з метою підвищення ефективності та інтенсифікації виробництва.

Ряд вчених-економістів зазначають, що економічне зростання може відбуватися за різними сценаріями – інтенсивним, екстенсивним, змішаним [1]. Для виміру технічного рівня виробництва використовуються близько 700 різноманітних загальних і часткових показників. Кількість їх різко коливається по галузях.

У працях з дослідження питань науково-технічного прогресу і його впливу на ефективність виробництва наведені показники його планування і прогнозування, з яких виділяються синтезуючі показники, що характеризують окремі напрямки науково-технічного прогресу. Але система цих показників, не зважаючи на їх велику кількість, не відображає комплексний харак-

тер впливу науково-технічного прогресу на виробництво, ступінь ефективності реалізації його напрямків. При цьому розмаїтті показники оцінки мають локальний характер, у зв'язку з чим управління ними також носить частковий характер.

Визначаючи важливість методичних положень [2] (на жаль, в останні десятиліття цим питанням не надавалася належна увага) для оцінки економічної ефективності розвитку виробництва, є доцільним доповнити методику практикою реалізації робіт в цьому напрямку, спираючись, зокрема, на принципи програмно-цільового підходу і системного, комплексного розгляду і функціонування виробничих систем.

Відповідно до зазначеним вище доцільно поряд з прийнятими показниками економічного ефекту, які відображають в основному загальну (сумарну) величину економічного ефекту, використати систему показників, сутність котрих полягає у відображенні доцільності затрат для досягнення одиниці економічного ефекту в розрізі різних показників для конкретної виробничої системи. Це дозволило б визначити доцільний рівень досягнення сумарних показників економічного ефекту і вибору їх пріоритетності.

Таким чином виникла необхідність комплексної оцінки економічного ефекту як за його величиною у вимірі за допомогою різних показників для системи, так і ефективності одиниці затрат різних ресурсів.

Введення подібних показників (показників ефективності затрат) є необхідним в тому сенсі, що затрати ресурсів, які забезпечують виконання виробничих програм промислових підприємств і підвищення їх технічного рівня, повинні дати результативні показники з відповідним рівнем ефективності.

Поряд з ними можуть також використовуватися показники, які характеризують, наприклад, середню галузеву фондомісткість, матеріаломісткість, трудомісткість продуктів.

Так, показник, який відображає ефективність затрат на відтворення виробничо-ресурсного потенціалу і підвищення його технічного рівня для підприємства може бути записаний у вигляді:

$$\frac{\sum_{\mu j e} P_{\mu j e} X_{\mu j e}}{C} = R_c, \quad (1)$$

де: $X_{\mu j e}$ – випуск продукції j -го виду, який зумовлений впровадженням одного заходу μ -напрямку технічного розвитку на e -му підприємстві; C – затрати на впровадження всіх заходів науково-технічного прогресу у відповідний період (наприклад, капіталовкладення з включенням затрат минулих років); $P_{\mu j e}$ – показник, який характеризує прибуток одного j -го продукту, який виготовляється на e -му підприємстві, випуск котрого зумовлений впровадженням заходів μ -го напрямку науково-технічного прогресу.

Як $X_{\mu j e}$ може бути розглянуто, наприклад, і число впроваджених заходів. Як показник $P_{\mu j e}$ може бути ціна одиниці продукту, прибуток, економія від зниження собівартості продукції, величина річного економічного ефекту.

¹ Roczniki Statystyczne GUS.

Показник ефективності затрат технічного розвитку R_c може розраховуватися не для всіх затрат, а для окремих напрямків науково-технічного прогресу, тобто у знаменнику буде C_μ , а в чисельнику сумування може бути не по всіх індексах, тобто показник R_c може бути розрахований з врахування окремих видів продукції. При цьому будуть корегуватися і затрати відповідно тільки за такими напрямками і видами продукції, для котрих розраховується показник ефективності.

Подібний показник може бути розрахований і для окремих видів ресурсів – фондових, сировинних, трудових, кількісні та якісні показники котрих змінюються під час впровадження у виробництво заходів науково-технічного прогресу.

Оскільки нормативні коефіцієнти фондомісткості, трудомісткості і матеріаломісткості продукції утворюють єдність при відповідному варіанті виробництва, то можливим є визначення показника загальної ресурсомісткості підприємства (S):

$$S = \frac{\sum_j \left[\sum_{\lambda \mu} (\tilde{f}_{\mu j}^\lambda + \tilde{Q}_{\mu j}^\lambda + \tilde{q}_{\mu j}^\lambda) \right] x_j}{\sum_j x_j}, \quad (2)$$

де: $\tilde{f}_{\mu j}^\lambda, \tilde{Q}_{\mu j}^\lambda, \tilde{q}_{\mu j}^\lambda$ – відповідно нормативи фондомісткості, матеріаломісткості, трудомісткості виготовлення одиниці j -го продукту в технологічному варіанті λ -го виробництва, рівень котрих зумовлений впровадженням заходів μ -го напрямку науково-технічного прогресу; X_j – заданий випуск j -го продукту.

Єдність норм при розрахунку показника S забезпечується зведенням їх до однієї одиниці виміру.

Використання показників, які наведені у формулах (1-2) дає змогу оцінювати про загальну потребу в ресурсах для виконання виробничої програми та окремих видів продукції і степені доцільності рівнів фондомісткості, матеріаломісткості, трудомісткості. Один і той самий випуск продукції може бути здійснений за різного поєднання ресурсів, які використовуються при його виробництві. Наприклад, можуть бути більш фондомісткі або трудомісткі варіанти виготовлення продукції, варіанти з більш швидким виготовленням продукції за одиницю часу, однак і більш дорогі, як правило, ще й мають відносно більшу часову дефіцитність ресурсів, або навпаки з менш дорогими ресурсами, але й з меншим об'ємом продукції за одиницю часу, тому необхідно враховувати як часову дефіцитність окремих видів ресурсів для підприємства, так і максимальну їх ефективність для забезпечення випуску продукції, тобто ефективність виробничо-ресурсного потенціалу підприємства.

Під ефективністю виробничо-ресурсного потенціалу розуміють своєрідний показник оцінки ефективності його функціонування – максимальний об'єм продукції з одиниці ресурсів (фондових, сировинних, трудових), які забезпечують при їх спільному використанні цей випуск у відповідний період часу, тобто показник обернений щодо показника у формулі (2). При розгляді

витрат окремих видів ресурсів можуть бути розраховані часткові показники ресурсної ефективності.

Показники витрат, які пов'язані з впровадженням заходів науково-технічного прогресу, відображають зміни як кількісних, так і якісних характеристик ресурсів і їх ефективність.

Зокрема, такі показники, наприклад, для фондових, сировинних ресурсів можуть бути записані у вигляді:

$$\frac{\sum_{\mu j} C_{\mu j} f_{\mu j} \Delta \Phi_{\mu j}}{B} = r_\phi; \quad (3)$$

$$\frac{\sum_{\mu j} C_{\mu j} Q_{\mu j} X_{\mu j}}{B} = r_a, \quad (4)$$

де: $C_{\mu j}$ $C_{\mu j}$ – відповідно затрати на впровадження заходів μ -го напрямку науково-технічного прогресу, які зумовлюють як потребу, так і ефективність використання основних виробничих фондів і сировинних ресурсів.

Для розрахунку показника r_q – затрат на підвищення ефективності використання трудових ресурсів, формула записується аналогічно виразам (3, 4).

Використання запропонованої системи показників дозволяє обґрунтовано здійснювати вибір напрямків науково-технічного прогресу з метою раціонального відтворення виробничо-ресурсного потенціалу. Їх розрахунок може бути здійснений, виходячи з прогнозів динаміки науково-технічного прогресу, перспектив розвитку промислового виробництва і рівня ефективності використання ресурсів.

Література

1. Трансформація моделей економіки України (ідеологія, протиріччя, перспективи) Інст-т економічного прогнозування НАНУ. За ред. В.М. Гейця. – К.: Лайс, 1999. – 217 с.
2. Хайнрике В., Майер Г. Воспроизводство, эффективность, рост. – М.: Экономика, 1980. – 219 с.

УДК 334.722.24 (477)

Ст. викл. Г.А. Лех – УкрДЛТУ

СІМЕЙНИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ ТА ЗА РУБЕЖЕМ

Сімейні господарства – один із суб'єктів ринкової економіки. Вказано на можливість розвитку господарств, які швидко адаптуються до змін в умовах ринкового господарювання.

Г.А. Лех – USUFWT

Family business in Ukraine and abroad

Possibilities of family business development, which swiftly adapt themselves, to the changes under the conditions of market economy.

Характерною особливістю розвинутих країн є той факт, що, починаючи з 60-80-х років, досить швидкими темпами почали розвиватись окремі